Biografija i baština velikoga jeruzalemskog muftije

Mirjana Kasapović, Jeruzalemski muftija el Huseini i muslimani BiH: zamračena priča iz Drugoga svjetskog rata (Zagreb, Školska knjiga, 2025), 461 str.

Vjerojatno ne postoji osoba važnija za oblikovanje islamske političke misli u kontekstu interakcije s europskim ideologijama u prvoj polovici 20. stoljeća o kojoj se na hrvatskom govornom području manje zna, nego što je to Muhamed Hadži Emin el-Huseini. Njegovu je ulogu u stvaranju identitetskih, ideoloških, političkih pa čak i nekih teoloških shvaćanja među arapskim muslimanima na području Palestine prije proglašenja Države Izrael teško prenaglasiti. I ne samo Palestine. Huseinijev se utjecaj tijekom 30-ih i 40-ih godina 20. stoljeća proširio na dio nearapskih muslimanskih zajednica među kojima je i bosanskohercegovačka. I na Bliskom istoku i u Bosni i Hercegovini taj je utjecaj u stanovitoj mjeri i obliku vidljiv do danas.

Huseini se rano, početkom 20-ih godina 20. stoljeća, uključio u borbu protiv cionizma, kao jedan od predvodnika prvoga organiziranoga vjerskog nasilja Arapa prema Židovima u Palestini. Nakon dogovora s britanskim nositeljima vlasti, pomilovan je i imenovan velikim jeruzalemskim muftijom. Taj mu je naslov donio vlast i ugled, kako među lokalnim arapskim stanovništvom, tako i među stranim akterima palestinskih previranja. S pozicije velikoga jeruzalemskog muftije, Huseini je iznosio vjerska tumačenja političkih prilika najprije u Palestini, koju je smatrao dijelom Sirije, a potom i drugdje u islamskom svijetu. Kao gorljiv pristaša nacizma Drugi je svjetski rat proveo u Berlinu, agitirajući protiv Židova. Godine 1943. posjetio je Bosnu i Hercegovinu, tada u sastavu NDH, gdje je odigrao važnu ulogu u osnutku SS divizije Handžar. U Hrvatskoj je njegova suradnja s prvacima bosanskohercegovačkih muslimana tijekom Drugoga svjetskog rata do pisanja ove knjige bila poznata površno ili nikako. Privlačnost nacizma za dio islamskog svijeta, uključujući muslimane Bosne i Hercegovine, kao i islama za nacističke vođe, možda su najvidljiviji upravo kroz političko i vjersko djelovanje velikoga jeruzalemskog muftije.

Usprkos ugledu i utjecaju, Hadži Emin el-Huseini nije imao ni široko ni duboko teološko obrazovanje. Njegov studij na al-Azharu trajao je kratko, godinu ili dvije, i nije bio okrunjen stjecanjem nikakva formalnog zvanja. Ono što mu je nedostajalo u znanju, Huseini je nadoknađivao u radikalizmu, te gorljivu pristajanju uz nacistički antisemitizam i neke oblike folklornoga kršćanskog protužidovstva, kakvo je zacrtano u Protokolima cionskih mudraca. Suprotno islamskim kanonskim tekstovima i normativnim tradicijama, Huseini je u islamsku političku misao uveo srednjovjekovna praznovjerna shvaćanja Židova kao opasnog naroda sklona opakostima i opremljena moćima da svoje podmukle naume provede u djelo i proizvede zla kataklizmičnih razmjera. Premda se kosi s klasičnim islamskim shvaćanjem Židova – prije Huseinija nije ga zagovarao nijedan utjecajni islamski teolog, niti se slično shvaćanje Židova može pronaći u islamskom kanonu i normativnoj ranoislamskoj povijesti – ta je njegova misao danas prisutna u teoriji nezanemarivoga dijela džihadističkih aktera, od kojih posebno valja izdvojiti Hamas, palestinski ogranak Muslimanskog bratstva.

Mirjana Kasapović, redovita profesorica u trajnom zvanju Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu u mirovini, autorica je brojnih znanstvenih radova i knjiga, od kojih se neke već smatraju klasicima. Među takvima je Državnom nagradom za znanost

nagrađena *Bosna i Hercegovina: podijeljeno društvo i nestabilna država* (2005). Druge se odnose na teme o kojima je na hrvatskom jeziku samo ona opsežno pisala, poput knjige *Politički sustav i politika Izraela* (2010), također nagrađene Državnom nagradom za znanost, te zbornika radova *Bliski istok: politika i povijest* (2016). Njezina knjiga *Zbogom postjugoslavenstvu! - Prilog demitologizaciji hrvatske politike i društva* pokrenula je brojne rasprave i može se smatrati jednim od najvažnijih politoloških štiva objavljenih posljednjih godina u Hrvatskoj. Od ostalih valja izdvojiti *Izborni leksikon* (2003) te *Bosna i Hercegovina 1990. – 2020. – rat, država i demokracija* (2020) koja je 2024. prevedena na engleski. Kasapović je hrvatsku političku znanost obogatila radovima o relevantnim i raznolikim politološkim temama koji su opsegom i kvalitetom teško usporedivi s radovima bilo kojega drugoga politologa njezine, a osobito kasnijih generacija.

Knjiga *Jeruzalemski muftija el Huseini i muslimani BiH* nastavak je toga niza. Autorica je odabrala temu koja je istodobno i povijesna i politološka, a nadograđuje se na njezina prijašnja istraživanja o Bosni i Hercegovini, te o Bliskom istoku s naglaskom na Izrael i Palestinu. Veliki jeruzalemski muftija Hadži Emin el-Huseini odavno je među jednim dijelom stranih autora prepoznat kao osoba važna za razumijevanje procesa u mandatnoj Palestini. No posljednjih desetljeća njegova karijera privlači sve veću pozornost povjesničara i politologa u smislu relevantnosti i za današnja zbivanja. U kontekstu širega prepoznavanja njegove uloge nacističkog suradnika u Berlinu objavljena su nova vrela na njemačkom, engleskom i drugim jezicima. Napokon, o dijelovima Huseinijeva života i djela postoje tekstovi na hrvatskom, srpskom i bošnjačkom jeziku. Kasapović je uvodno i završno poglavlje (str. 13–36 i 376–403) posvetila pregledu te literature, koja uključuje arhivsku građu, te znanstvene, publicističke, apologetske i propagandne tekstove.

Knjiga se temelji na više od stotinu primarnih izvora, te više od šest stotina sekundarnih izvora, knjiga, studija i članaka. Među citiranim se autorima nalazi većina onih koji su nešto relevantno pisali o Huseiniju i njegovim aktivnostima u Palestini, Njemačkoj, Bosni i Hercegovini i drugdje. Izdvojio bih dva razloga za nužnost referiranja na tako brojna vrela u pisanju ove knjige. Prvi su neujednačenosti, nerijetko oprječnosti i netočnosti u podatcima koji Huseinijev život i karijeru prate u brojnim pitanjima, i to već od godine njegova rođenja. Drugi je njihova osjetljivost i kontroverznost koja ne jenjava. Primjer je Huseinijeva uloga u zbližavanju nacizma s islamom i obratno ili, riječima Huseina Đoze koje Kasapović prenosi, u „duhovnom razumijevanju islama i nacionalsocijalizma“ (str. 370). Možda više nego igdje drugdje, Huseinijeva baština zadire u suvremene identitete i percepcije vlastite prošlosti među bosanskohercegovačkim muslimanima. Rasvjetljavanje te baštine ruši neke ukorijenjene mitove, površnosti i svrhovite reinterpretacije prošlosti o pitanjima fašizma i antifašizma bosanskohercegovačkih muslimana, zbog čega je i riječ o „zamračenoj priči iz Drugoga svjetskog rata“.

Knjiga je podijeljena na šest poglavlja:

1. Predmet i izvori
2. Huseinijev osobni, ideološki i politički profil
3. Huseinijev put u fašizam i nacizam
4. Huseini, Arapi i nacisti
5. Huseini i bosanskohercegovački muslimani
6. Huseini u NDH
7. Zaključno razmatranje: veliki jeruzalemski muftija, nacisti, muslimani i BiH u hrvatskoj i bošnjačkoj historiografiji

U prvom dijelu knjige autorica je obradila Huseinijev osobni, ideološki i politički profil. Uočava kako je Huseini rano postao gorljiv protivnik cionističkog pokreta, a nasilje i radikalizam obilježili su njegovo javno djelovanje čim se u njega uključio. Potjecao je iz ugledne jeruzalemske obitelji što mu je, uz titule, osobnu karizmu, vještinu u spletkama te sklonost prijetnjama, ucjenama i nasilju, otvaralo vrata moći i utjecaja. Autorica je predstavila njegov uspon od lokalnoga jeruzalemskoga arapskog nacionalista, do velikoga jeruzalemskog muftije, predsjednika Visokog arapskog odbora i predsjednika Vrhovnoga muslimanskog vijeća s čije je platforme objavljivao fetve, vjersko-pravna normativna mišljenja, primjerice protiv prodaje zemlje Židovima (str. 43). Profil njegove ličnosti zaokružuje opažanjem više autora prema kojima je bio „teška osoba nekompromisna karaktera i egocentrična ponašanja, bezobziran i nemoralan lik, patološki lažljivac, pravi makijavelist koji se nije ustezao upotrijebiti najgora sredstva da bi ostvario političke i osobne ciljeve“ (str. 105).

Huseinijeva mržnja prema Židovima i Britancima rano ga je dovela u kontakt s fašističkim talijanskim vlastima koje su mu početkom 30-ih godina 20. stoljeća ponudile suradnju i financiranje (str. 116), a potom i s nacističkom Njemačkom (str. 118, 122). Bio je sudionik kratkotrajnoga nacističkog zaposjedanja vlasti u Iraku 1941, nakon kojega se, preko Italije, skrasio u Berlinu pod pokroviteljstvom Heinricha Himmlera, ministra unutarnjih poslova nacističke Njemačke, vođe Waffen-SS-a i šefa Gestapoa. Nastojao je zaustaviti pokušaje da se europskim Židovima, uključujući djecu, omogući iseljavanje u Palestinu. Autorica prenosi dosta podataka o tome njegovu aktivizmu, kao i prijevode do sad na hrvatskom jeziku neobjavljenih primarnih izvora, među kojima je Huseinijevo pismo Ribbentropu iz 1943. (str. 129).

Uz Huseinija se vežu stanovite nejasnoće glede njegove uloge u kreiranju „konačnog rješenja“ židovskog pitanja. One su se rasplamsale 2015. nakon što je izraelski premijer Benjamin Netanjahu ustvrdio kako je Hitler izvorno imao nakanu Židove protjerati, ali ga je Huseini nagovorio da ih „spali“. Kasapović o tome pitanju piše oprezno uz referiranje na široku lepezu izvora i mišljenja. Zaključuje kako, usprkos nedvojbenom Huseinijevom poticanju da se sa Židovima obračuna na najokrutniji način, te optužbe sadrže pretjerivanja te kako se većina povjesničara slaže „da je Hitler donio ključne odluke o Holokaustu bez Huseinijeva utjecaja“ (str 112).

Za hrvatskoga je čitatelja možda najzanimljiviji drugi dio knjige u kojemu su opisani kontakti bosanskohercegovačkih muslimana s Hadži Eminom el-Huseinijem 30-ih godina 20. stoljeća, a potom i u vrijeme Drugoga svjetskog rata. Do sada je uglavnom površno bila poznata njegova uloga u stvaranju SS divizije Handžar. Kasapović je istražila Hadži Eminov odnos prema bosanskohercegovačkim muslimanima te je opisala pronacističke stavove i ambicije dijela čelnika bosanskohercegovačkih muslimana, uključujući *Memorandum Njegovoj Ekselenciji Adolfu Hitleru, vođi njemačkog naroda* što su ga vođi Trećega Reicha 1942. poslali muslimanski uglednici. O tim je procesima malo građe iz pera autora s područja bivše države, a većina bošnjačkih autora, uključujući politologe ili povjesničare o njima ili nije pisala ili ih je obradila letimice, ili apologetski. Od posebne je vrijednosti pregled radova uglednih muslimanskih i bošnjačkih autora što ih Kasapović prenosi, koji su tim temama pristupali obranaški, kadgod vrlo neozbiljno, neznanstveno, površno i navijački, na način koji je u suvremenoj hrvatskoj znanstvenoj literaturi, pa i kad je riječ o spornim i osjetljivim temama iz prošlosti, danas razmjerno rijedak. Zbivanja iz vremena Drugoga svjetskog rata otkrivaju pronacističku i rasističku ideologiju

dijela bosanskohercegovačkih intelektualaca i drugih uglednika, ali tekstovi s rasističkim prizvukom nastajali su i u novije vrijeme, nakon osamostaljenja Bosne i Hercegovine. U surječju pregleda te literature, do izražaja dolazi stil pisanja profesorice Kasapović, koji u stanovitoj mjeri odstupa od stila na koji smo naviknuli u djelima hrvatskih znanstvenika. Kasapović kadgod, u zaključcima, nakon opsežne znanstvene obradbe nekih pitanja, pred čitatelja donosi duhovite, pronicave, kadgod cinične komentare, koji njezinu tekstu daju književna svojstva. Primjerice, u raščlambi uratka počasnog profesora Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Sarajevu i nekadašnjeg ravnatelja sarajevskoga Zemaljskog muzeja Mustafe Imamovića, objavljena 1996, Kasapović zaključuje:

I srednjovjekovni Bošnjani vidljivo su se „antropološki razlikovali od susjednih Srba i Hrvata“ (23). Bili su to ljudi „krupna stasa, nabijena tijela, hitri i okretni, neustrašivi, vrsni ratnici i pronicljivi“. O njihovoj fizičkoj iznimnosti postoji niz dokaza. Kada su u kraljevskom mauzoleju u selu Arnautovići pokraj Visokog pronađeni ostaci bosanskoga kralja Tvrtka Kotromanića, u njegovoj je grobnici otkriven i jedan prsten „promjera čak 3,5 cm. Može se zamisliti kolika ga je ruka nosila“ (22). Kako znamo iz historiografije, ali i iz slikarstva, takve prstene nosili su srednjovjekovni vladari brojnih zemalja, kako na svojim ručetinama tako i na svojim ručicama. Fizički izgled robusnih Bošnjana nije ništa govorio o njihovima psihičkim svojstvima, ali Imamović zna da su bili dobri, pošteni, pravedni, ugodni, mili, odani, plemeniti ljudi, a takvima ih je učinila njihova bogumilska vjera – bili su to Bogu mili stvorovi (22–23).

Nakon pregleda Imamovićevih teza o Bosni i Bosancima koje kulminiraju njegovim zaključkom da u takvoj Bosni ne može biti drugih konstitutivnih naroda, Kasapović piše:

Tako nas je arheolog, povjesničar, zaslužni sveučilišni profesor i pisac historijskih romana Enver Imamović kratko i spektakularno proveo kroz višetisućljetnu povijest Bošnjana, Bošnjaka i Bosanaca kako bi pokazao da dejtonski Ustav nije utemeljen u genezi neslavenskih Bosanaca i povijesti neslavenske Bosne. Teško je zamisliti teži put delegitimiranja dejtonskog Ustava od puta što ga je izabrao Enver Imamović.

Za povjesničare su važni dodatci: 1. Huseini i Eichmann (str. 106–115), 2. Sporazum *Haavara* (1933.) (str. 198–200), 3. Odnos nacista prema islamu (str. 200–204) i 4. SS-*Hauptsturmführer* Husein Đozo (str. 361–375). U njima su pregledno obrađene teme koje su se posljednjih godina, na temelju novih dokumenata i novih tumačenja, ponovno profilirale kao aktualne ali i kontroverzne.

Život i djelo velikoga jeruzalemskog muftije Hadži Emina el-Huseinija važni su za povijest i današnje političke procese na dva područja: na Bliskom istoku i u Bosni i Hercegovini. Kroz Hadži Eminovo djelovanje, poglavito tijekom Drugoga svjetskog rata, ta su dva područja povezana. Mirjana Kasapović u Predgovoru piše da su tema knjige dva naroda, palestinski Arapi i bosanskohercegovački muslimani (Bošnjaci) „koji u vrijeme opisanih događaja nisu imali vlastite nacionalne države, a nemaju ih u punom smislu ni danas“. Državotvorni procesi i oblikovanje identiteta u nekom su obliku u tijeku na oba ta mjesta, i povezani su s dijelom povijesti koju je obilježio Hadži Emin. Kako je Bosna i Hercegovina u vrijeme njegova djelovanja među bosanskohercegovačkim muslimanima bila dio NDH, ta je tema važna za hrvatsko izučavanje toga razdoblja hrvatske povijesti. Zbog isprepletenosti historiografskih i politoloških tema čija relevantnost ne jenjava, ova je knjiga dobar primjer točnosti glasovite tvrdnje britanskoga povjesničara J. R. Seeleyja kako „povijest bez političke znanosti ne donosi ploda, a politička znanost bez povijesti nema korijena“.

U završnom razmatranju Kasapović predstavlja pregled hrvatske i bošnjačke historiografije o Hadži Eminu el-Huseiniju, nacizmu i NDH. Zaključuje kako je hrvatska historiografija obilježena „neznanjem“ i „nerazumijevanjem“, a bošnjačka „prešućivanjem“ i „krivotvorenjem“. Realistično je očekivati da će knjiga *Jeruzalemski muftija el Huseini i muslimani BiH* biti prekretnica u smjeru kako suzbijanja neznanja, tako i raskrinkavanja krivotvorina.

Boris Havel

Socijalističko takmičenje
Tomislav Anić, Da nam živi, živi rad: Propaganda i udarništvo u Hrvatskoj 1945. – 1952., Zagreb, Srednja Europa, 2024, 276 str.

Monografija *Da nam živi, živi rad* autora Tomislava Anića, redovnog profesora na Odsjeku za povijest pri Hrvatskom katoličkom Sveučilištu, u izdanju nakladnika Srednja Europa, iz 2024. godine, predstavlja značajan doprinos u širim povijesnim istraživanjima jugoslavenskog socijalizma, dočim je riječ o pionirskom radu u kojem je autor proveo sveobuhvatnu analizu pojavnih oblika socijalističkog takmičenja radništva u prvoj fazi razvoja socijalističkog društvenog uređenja u Jugoslaviji, odnosno u razdoblju od neposrednog poratnog perioda 1945. do završetka prve petoljetke 1952. godine, što je predstavljalo odraz intenzivne transformacije koju je prvih godina poraća prolazilo društvo u Jugoslaviji, a time posredno i u samoj Hrvatskoj. Poseban osvrt Anić daje na gospodarski kontekst promatranog razdoblja, u kojem se Jugoslavija ubrzano kretala iz jedne pretežito agrarne u industrijsku zemlju, kao i samo restrukturiranje društvenih vrijednosti odmah nakon završetka Drugoga svjetskog rata, gdje su glavni junaci novog društveno-političkog uređenja postali radnici i seljaci, odnosno oni koji su, kako ispravno zaključuje Anić, prema vladajućoj ideologiji iznijeli najveći teret novog poretka (143). Doprinos ove monografije u historiografskim istraživanjima time je veći, kada se uzme u obzir činjenica kako sama tematika izlazi iz pomodarskih okvira kojima obiluje suvremena hrvatska historiografija, a tiču se mahom državnopravne, vojne, i političke povijesti socijalističke Jugoslavije.

Naime, implementacija socijalističkog takmičenja kao modela razvijenog u Sovjetskom Savezu (dalje: SSSR) imala je dvojnu ulogu u novoj društvenoj sredini, naime s jedne strane se nastojalo utjecati na stvaranje materijalnih pretpostavki gospodarskog rasta, s druge strane, kultom rada, u kojem su radna postignuća trebala postati mjerna jedinica odnosa pojedinca prema državi, samo socijalističko takmičenje trebalo je poslužiti kao kohezivan faktor, koji će utjecati na stvaranje idealtipa socijalističkog čovjeka, vođenog prije svega kolektivnim interesima, naspram onih privatnih i partikularnih, što je u praksi značilo iscrpljivanje radnika do krajnjih granica, dovodeći tako fanatizmom u opasnost svoj život i zdravlje, angažirajući se na postizanju teško dostižnih rezultata postavljene im radne norme.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI
57
Broj 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2025.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 57, broj 1

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet, Odsjek za povijest
FF press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Filip Šimetin Šegvić

Izvršni urednik / Managing editor
Zvjezdana Sikirić Assouline

Zamjenik glavnog urednika / Assistant Editor-in-Chief
Luka Špoljarić

Uredništvo / Editorial Board
Inga Vilogorac Brčić (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Martin Previšić (suvremena povijest/contemporary history), Tvrtko Jakovina (globalna povijest/global history), Silvija Pisk (zavičajna povijest/local history), Tomislav Galović (pomoćne povijesne znanosti/auxiliary sciences of history)

Izvršni urednik za međunarodnu komunikaciju / Executive editor for international communication
Nada Zečević

Urednik recenzija / Review Editor
Kornelija Jurin Starčević

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Jevgenjevič Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Jakub Beneš (London), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Hannes Grandits (Berlin), Kateřina Horníčková (České Budějovice / Olomouc), Catherine Horel (Pariz), Angela Ilić (München), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Lyubomirova Ognyanova-Krivoshieva (Sofija), Axel E. W. Müller (Leeds), Beata Możejko (Gdanjsk), Géza Pálffy (Budapest), Zlatko Pleše (Chapel Hill), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios G. C. Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Zrinka Stahuljak (Los Angeles), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana), Andrea Vanina Neyra (Buenos Aires), Radina Vučetić (Beograd), Christina Lutter (Beč) i Andrej Hozjan (Maribor)

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year
Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at: Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Financijska potpora za tisak časopisa / The journal is published with the financial support by:
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by
Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout
Marko Maraković

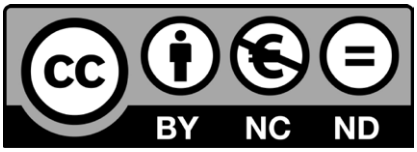
Lektura / Language editors
Katarina Starčević (hrvatski / Croatian)
Tomislav Brandolica (engleski / English)

Korektura / Copy editing
Marta Janković

Ilustracija na naslovnici
Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“ http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific journals of Croatia http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.